

Marks historia, svensk textils vagga.

Historien om hur en och samma släkt som med en **unik och tydlig affärsidé** lyckades bygga ett imperium av företag som med hjälp av hemarbetare tog hand om större delen av svensk textilproduktion och handel under 1700 och 1800-talet och som därefter byggde ett nätverk av textilindustrier här i Mark.

Mark betyder på gammalsvenska " utmark " ett område som bestod av skogar, berg och dalar med magra jordar och därmed inte var lämpligt till jordbruk som producerade mat. Lin däremot gick bra att odla, en växt som fodrar mycket lite näring.

Linnet var viktigt för staten som behövde det till rep, fiskenät och segel. Redan på 1530-talet skrev kung Gustav Wasa till oss om att betala mer av skatten med lin.

Förläggarsystemet grundades av gårdfarihandlare Ingemar Larsson, (1660 – 1740) som efter att han anklagats och fällts för olaga handel med textilier, han hade köpt textilier av grannen och sedan sålt utan att betala skatt i Borås. När inte detta kunde fortsätta så kom han på idén att förlägga produktionen till traktens torpare som handvävde hemma med Ingemars garner.

Affärsidén. Ingemar fick många barn som med dottern Marta i spetsen flyttade ut till olika socknar i Mark och startade nya förläggarföretag. **En väl planerad och genomförd strategi innebärande att bara ett barn fick överta verksamheten, övriga barn fick hjälp med att i andra socknar starta sina egna förläggarföretag.**

I slutet av 1700-talet hade förläggarfamiljen etablerat sig så att det vävdes i hela Mark.

Bomullens intåg med färdigspunnet garn i början av 1800-talet innebar en mycket kraftig tillväxt. Genom att tillgången på den arbetskraft som tidigare arbetat med linodling, linberedning och lin-spinning nu kunde ägna sig enbart åt vävning så mångdubblades produktionen.

Förläggargårdar. Förläggarfamiljens företag växte och vinsterna var stora. Under 1800-talets första hälft byggde man stora pampiga hus, Förläggargårdar, och levde ett mycket gott liv. Antalet väverskor kunde uppgå till 2000 / förläggare.

Industrialiseringen. Vid 1800-talets mitt började förläggarna att på allvar bygga textilfabriker. Rydals Spinneri, de lokaler som Vävcentret och Rydals Museum finns i, anlades år 1853. Textilfabriker växte upp i riklig mängd och enligt en inventering i Mark fanns det 30 fabriker. Av dem så var det bara en som inte hade sina rötter i förläggarfamiljen. Från svensk textilindustris vagga här i Mark spred sig textilindustrin ut över landet med stora centra i Stockholm, Norrköping och Borås.

Göteborgs industri med SKF och VOLVO har även de sitt ursprung från förläggarindustrin som utvecklade det sfäriska kullagret.

Katastrofen 1968. Detta år fattade Sveriges Riksdag beslut om att, som enda land i världen, öppna våra gränser för fri textilimport. Från att som mest varit 115 000 anställda så blev det bara 15 000 kvar i de företag som överlevde.

Överlevarna. Här i Mark finns fortfarande internationellt väl etablerade företag med rötter i förläggarfamiljen såsom Almedals. Kasthall. Svenssons. Ekelund med flera.

Christer Ekelund

Föreningen Internationellt Vävcenter bjuder envar som vill ladda ner och bruka denna Marks historia gratis under förutsättning att upphovsrättsinnehavaren anges genom att föreningens logga alltid kommer med.